

Brüssel, 19.11.2025
COM(2025) 835 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

ANDMELIIDU STRATEEGIA
TEHISINTELLEKTI ARENDAMISEKS ANDMETE KÄTTESAADAVAKS
TEGEMINE

1. Sissejuhatus – tehisintellekti arendamiseks andmete kättesaadavaks tegemine

Tehisintellekt muudab maailmamajandust ning EL vajab suurtes kogustes kvaliteetseid andmeid, et olla konkurentsivõimeline ja edendada innovatsiooni. Ilma selliste andmeteta ei saa EL luua töökindlaid tehisintellektimudeleid, optimeerida tervishoidu ega energiasüsteemi ega säilitada tööstuses juhtpositsiooni. Parem juurdepääs andmetele on otsustava tähtsusega eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seisukohast, et nad saaksid laiendada tegevust ja säilitada konkurentsivõime.

EL on loonud tugeva aluse turvalise ja koostalitlusvõimelise ühtse andmeturu loomiseks, toetudes peamistele selle valdkonna õigusaktidele nagu andmemäärus¹ ning investeerides ühtsetesse Euroopa andmeruumidesse². Samal ajal on Euroopa tehisintellekti tegevuskava³ ja tehisintellekti kasutamise strateegiaga⁴ loodud tingimused, et EL saaks olla tehisintellekti arendamisel ja kasutuselevõtul esirinnas.

Siiski seisab EL silmitsi tehisintellekti arendamiseks vajalike andmete nappuse ja kasvava geopoliitilise konkurentsiga, mis tähendab, et andmeid käsitatakse järjest rohkem strateegilise varana. Palju väärtuslikke andmeid on endiselt isoleeritud või alakasutatud, muu hulgas keerukate andmenormide tõttu, samal ajal kui ülemaailmsed konkurendid kasutavad andmeid tehnoloogilise ja tööstusliku eelise saamiseks kiiremini ära.

Nõuete täitmise hõlbustamiseks ja prognoositavuse parandamiseks tehakse digivaldkonna koondpaketi ettepanek lihtsustada andmete regulatiivset keskkonda, **koondades neli õigusakti ühtseks sidusaks andmeraamistikuks**. Selleks et toetada ettevõtjaid ja lihtsustada nõuete täitmist, lisatakse strateegiale **andmemääruse kohane terviklik tugipakett**. Näidislepingutingimused ja pilvandmetöötluse lepingute tüüptingimused ning spetsiaalne kasutajatugi aitavad eelkõige VKEdel kohustustes orienteeruda, vähendada õiguslikku keerukust ja keskenduda innovatsioonile. Näidislepingutingimusi kohaldatakse nii ettevõtjate ja riigi vaheliste kui ka ettevõtjatevaheliste suhete puhul, toetades andmete loomist, jagamist ja lihtsamaid lepinguid⁵.

Andmeliidu strateegias nihkub rõhuasetus reeglilt tulemustele. Selle saavutamiseks tegutseb EL kolmes prioriteetses valdkonnas:

- **tehisintellekti arendamiseks andmetele juurdepääsu laiendamine** selliste algatustega nagu **andmelaborid**, kus pakutakse usaldusväärseid pseudonüümimisteenuseid ning koondatakse avaliku ja erasektori osalejate andmeressursse, et pakkuda ettevõtjatele ja teadlastele kvaliteetseid andmestikke;

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2023. aasta määrus (EL) 2023/2854 ühtlustatud õigusnormide kohta, millega reguleeritakse õiglast juurdepääsu andmetele ja andmete kasutamist, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi (EL) 2020/1828.

² Euroopa Komisjoni talituste töödokument ühtsete Euroopa andmeruumide kohta, SWD(2024) 21 final, 24. jaanuar 2024.

³ Euroopa Komisjon (2025). Euroopa tehisintellekti tegevuskava. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. COM(2025) 165 final. Brüssel, Euroopa Komisjon.

⁴ Euroopa Komisjon, tehisintellekti kasutamise strateegia, COM(2025) 723 final, Brüssel, 8. oktoober 2025.

⁵ [ELi tehisintellektimudeliga seotud lepingute ajakohastatud tüüptingimused | Avaliku sektori hankijad](#)

- **andmenormide ühtlustamine**, et muuta andmete jagamine ettevõtjate ja teadlaste jaoks lihtsamaks, sealhulgas **küpsistega nõustumise reformimine**, et muuta nõusoleku andmine vähem häirivaks, kuid jätkata samal ajal õiguste kaitsmist;
- **rahvusvahelistes andmevoogudes ELi ülemaailmse positsiooni tugevdamine**, kõrvaldades põhjendamatud kaubandustõkked, et Euroopa ettevõtjad saaksid konkureerida kõikjal maailmas võrdsetel tingimustel.

2. Euroopa andmestrategie (2020–2025) edasiarendamine

2020. aasta Euroopa andmestrategiega⁶ lõi EL turvalise ja õiglase ühtse andmeturu jaoks õigusliku ja institutsioonilise aluse. Selle eesmärk oli vallandada andmete potentsiaal innovatsiooni ja majanduskasvu edendamisel, kaitstes samal ajal õigusi. Generatiivse tehisintellekti ja kasvava geopoliitilise konkurentsi tingimustes on aga selge, et EL peab minema loodud alusest kaugemale.

Euroopa andmestrategie põhjal on töötatud välja olulised õigusaktid, mille abil suurendada kogu andmete väärtusahela ulatuses usaldust, edendada andmete jagamist ja selgitada norme. **Andmehalduse määrusega** on loodud mehhanismid usaldusväärseks andmete jagamiseks, reguleeritud vahendajate tegevust, kehtestatud raamistik, mille alusel ettevõtjad saavad üldistes huvides andmeid vabatahtlikult jagada (vabatahtlik andmealtruism), ning tehtud teatavad kaitstud avaliku sektori andmestikud avalikuks. **Andmemäärusega** tehakse kättesaadavaks ühendatud toodete ja teenuste andmed ning selgitatakse juurdepääsu- ja kasutusõigusi. **Avaandmete direktiivi** ja selle väärtuslike andmetike alase rakendusakti (mida kohaldatakse alates 2024. aasta juunist) kohaselt tuli teatavad avaliku sektori andmestikud teha masinloetavas vormingus vabalt ja avalikult kättesaadavaks. Kehtival õigusraamistikul on aga ka lahendamata probleeme, muu hulgas selle ebaühtlane rakendamine liikmesriikides ja ärisaladustega seotud ebakindlus.

Euroopa andmestrategie raames kehtestatud toetusmeetmed hõlmavad koostööd Euroopa Andmeinnovatsiooninõukoguga, et koordineerida liikmesriikide tegevust, ja standardimistaotlust, et luua alus Euroopa usaldusväärsete andmete raamistikule⁷.

⁶ Euroopa andmestrategie – Euroopa digituleviku kujundamine, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/645928>.

⁷ Euroopa Komisjoni 1. juuli 2025. aasta rakendusotsus C(2025) 4135 standardimistaotluse kohta, mis esitatakse Euroopa standardiorganisatsioonidele seoses Euroopa usaldusväärsete andmete raamistikuga, et toetada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2023/2854, kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/enorm/mandate/614_en (vaadatud 27. oktoobril 2025).

Selleks et muuta Euroopa ühtne andmeturg reaalsuseks, investeeris komisjon aastatel 2021–2024 riiklike ja erasektori meetmete täiendamiseks 336 miljonit eurot 14 strateegilisse ühtsesse Euroopa andmeruumi, mis hõlmavad peamisi majandussektoreid ja avalikku huvi pakkuvaid valdkondi. Need andmeruumid pakuvad turvalist taristut ja juhtimisraamistikke andmete vabatahtlikuks jagamiseks kokkulepitud tingimustel. Nüüd on peamine väljakutse sellealast tegevust tõhustada, et saavutada kogu ELi hõlmav mõju.

Vähktõve pildiagnostika Euroopa andmeruum sisaldab anonüümitud pilte ja kommentaare. 2027. aastaks on selles üle 60 miljoni vähiga seotud meditsiinilise ülesvõtte.

3. Kolm väljakutset, millega EL peab kohe tegelema

Kuna tehisintellektitehnoloogia ja -teenused on ülemaailmset keskkonda ümber kujundamas, peab EL kiiresti tegelema kolme uue strateegilise väljakutsega: andmete nappus, regulatiivne keerukus ja kasvav ülemaailmne konkurents.

Andmete nappus: innovatsiooni struktuurne kitsaskoht

Generatiivse tehisintellekti, suurte keelemudelite ja tehisaruagentide⁸ esilekerkimise tõttu on juurdepääs suuremahulistele, kvaliteetsetele, seninägematutele ja valdkonnapõhistele andmetikele muutunud ülemaailmse konkurentsivõime seisukohast määravaks teguriks. Epoch AI andmetel kahekordistub suurte keelemudelite trennimiseks kasutatavate andmetike maht ligikaudu iga kuue kuu järel⁹.

Suured keelemudelid ja muud liiki üldotstarbelised tehisintellektimudelid nõuavad väga suurt hulka mitmekesiseid treeningandmeid. Uuringud näitavad, et praeguste suundumuste jätkudes võivad avalikult kättesaadavad treeningandmed aastatel 2026–2032 ammenduda¹⁰.

Sellega seoses on ELil kaks ülesannet: i) teha kvaliteetsed andmestikud, sealhulgas sektoripõhised andmestikud, laiemalt kättesaadavaks ning ii) tagada, et nende andmetike töötlemiseks vajalik andmetöötlastaristu on suuremahuliseks kasutamiseks kättesaadav. Paljudel Euroopa ettevõtetel, eelkõige VKEdel ja idufirmadel, puudub andmete piisav maht ja mitmekesisus ning juurdepääs Euroopa andmetöötlastaristule, mida on vaja konkurentsivõimeliste tehisintellektilahenduste väljatöötamiseks. Kui EL ei suuda kiiresti tegutseda, tekib oht konkurentidest maha jääda.

⁸ „Tehisaruaagent on tehisintellektisüsteem, mis suudab iseseisvalt otsuseid teha ja tegutseda. See on suuteline mõistma keelt, arutlema ülesannete üle, tegutsema autonoomselt varem kindlaksmääratud eesmärkide täitmiseks ja suhtlema ümbritseva keskkonnaga, juhtides näiteks ka suhtlust inimestega.“

⁹ Robi Rahman ja David Owen (2024), „The size of datasets used to train language models doubles approximately every six months“. Avaldatud veebis aadressil *epoch.ai*. Kättesaadav aadressil: <https://epoch.ai/data-insights/dataset-size-trend> [veebiallikas].

¹⁰ Villalobos, P., Ho, A., Sevilla, J., Besiroglu, T., Heim, L., & Hobbhahn, M. (2024). *Position: Will we run out of data? Limits of LLM scaling based on human-generated data*. K. Chaudhuri, S. Jegelka, L. Song, D. L. Silver, & Y. Ermon (Eds.), *Proceedings of the 41st International Conference on Machine Learning* (Vol. 235, lk 42085–42101). PMLR. <https://proceedings.mlr.press/v235/villalobos24a.html>.

Regulatiivne keerukus: killustatus takistab andmete laialdast kättesaadavust

2020. aasta Euroopa andmestrategie tuules võttis EL vastu pöördelised määrused, mis arendavad edasi olemasolevaid norme: andmehalduse määrus,¹¹ andmemäärus ja mitmesugused valdkondlikud õigusaktid, nagu Euroopa terviseandmeruumi määrus¹². Iga algatuse puhul keskenduti konkreetsetele küsimustele, nagu andmete jagamise mehhanismid, väärtuse õiglane jaotamine ja koormavate lokaliseerimisnõuetega toimetulek. Isikuandmete kaitse üldmääruse¹³ ja valdkondlike õigusaktide keerukas koosmõju ning ebahühtlane rakendamine liikmesriikides löid aga killustatud regulatiivse maastiku, tekitasid õiguskindlustust, sealhulgas avaliku sektori asutuste jaoks, ning suurendasid nõuete täitmise seotud kulusid, eelkõige idufirmade ja VKEdede jaoks.

Näiteks andmevahendusteenuste – mis on suhteliselt uus valdkond – osutajate suhtes kehtivad piiravad õiguslikud kohustused, mis seavad piirangud nende kasvuvõimele. Tuleb vältida uute ökosüsteemide koormamist ebaoproportsionaalsete nõuetega, mis takistavad andmejagamismudelite ja andmeruumide kasutuselevõttu. Innovatsiooni soodustamiseks peab EL andmetele juurdepääsu ja nende kasutamist reguleerivaid norme lihtsustama.

Ülemaailmne konkurents: andmed kui strateegiline vara

Tehisintellekti valdkonna konkurents on juurdepääs väärtuslikele andmetele üks peamisi strateegilisi eeliseid. Andmetest on kogu maailmas saanud geopoliitiline vara ning andmetele juurdepääsu, nende lokaliseerimist ja kontrolli kasutatakse üha enam võimu vahenditena. Samal ajal kui EL edendab avatud, turvalisi, õiglast ja usaldusväärseid andmevooge, rakendavad teised jurisdiktsioonid jõulisi või proteksionistlikke strateegiaid. Andmete lokaliseerimine ja välismaal kohaldatav piirav juurdepääsukord takistavad ELi juurdepääsu ülemaailmsetele ressurssidele ning tekitavad ELi ettevõtjatele majandus- ja julgeolekuriske. Euroopa tehisintellekti täieliku potentsiaali ärakasutamiseks peab liit käsitlema andmeid strateegilise põhiressursina ning investeerima turvalistesse, kvaliteetsetesse ja koostalitlusvõimelistesse andmestikesse, mis kajastavad Euroopa väärtusi ja standardeid. Nii majanduse kui ka julgeoleku seisukohalt on hädavajalik suurendada Euroopa suutlikkust oma andmeid koguda, hooldada ja kasutada. EL peab kindlustama kasulikud andmevood, kaitsma ELis tundlikke isikustamata andmeid ja toetama digitaalset suveräänsust üha kasvavas tehnoloogilises konkurents.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2022. aasta määrus (EL) 2022/868 Euroopa andmehalduse kohta ning millega muudetakse määrust (EL) 2018/1724 (ELT L 152, 3.6.2022, lk 1).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. veebruari 2025. aasta määrus (EL) 2025/327, mis käsitleb Euroopa terviseandmeruumi ning millega muudetakse direktiivi 2011/24/EL ja määrust (EL) 2024/2847.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

4. Andmeliidu strateegia kolm sammast

I samm. Tehisintellekti ja innovatsiooni arendamiseks kvaliteetsetele andmetele juurdepääsu parandamine

ELi konkurentsivõime tehisintellekti ja digitaalse innovatsiooni valdkonnas sõltub juurdepääsust kvaliteetsetele andmetele ning taristust, mida saab kasutada andmete laiaulatuslikuks ja turvaliseks jagamiseks ja kasutamiseks. Ühtsete Euroopa andmeruumide, juhtimisraamistike ning suurte investeeringutega pilvtehnoloogiasse ja -andmetöötlusse on EL juba loonud selleks tugeva aluse. Nüüd tuleb minna katseprojektidelt ja killustatud algatustelt üle sujuvale, koostalitlusvõimelisele ja kestlikule andmeökosüsteemile, mis soodustab läbimurdelist innovatsiooni ja tugevdab ELi digitaalset suveräänsust.

Selle saavutamiseks tegutseb komisjon kahel üksteist täiendaval suunal. Esiteks käivitatakse juhtalgatused, millega käsitleda ELi kõige pakilisemaid kitsaskohti: piiratud juurdepääs elutähtsatele andmetikele, ebapiisav taristu ulatuslikuks tehisintellekti arendamiseks ja vajadus usaldusväärse keskkonna, sealhulgas andmelaborite järele, mis ühendaksid andmeruume ja tehisintellekti arendajaid. Need andmelaborid on spetsiaalsed teenindusrajatised, mis pakuvad turvalist keskkonda, praktilisi töövahendeid ja eksperdituge andmete koondamiseks, hooldamiseks, pseudonüümimiseks ja anonüümimiseks. Need aitavad ettevõtjatel, eelkõige VKEdel, muuta andmed ressursideks, mida saab kasutada tehisintellekti treenimisel, säilitades samal ajal andmekontrolli. Need toimivad kooskõlas tehisintellekti kasutamise strateegiaga ja tagavad, et andmete kättesaadavus toetab otseselt tehisintellekti kasutuselevõttu ja innovatsiooni kõigis tööstusharudes ja avalikus sektoris. Teiseks täiendatakse tegevust horisontaalsete tugisüsteemidega: õiguslik selgus andmete

Andmeruumid ja andmelaborid: Euroopa tehisintellekti ökosüsteemi alustalad

Ühtsed Euroopa andmeruumid on pilvetaristul põhinevad andmete jagamise ökosüsteemid. Neil on selged juhtimiseeskirjad, millega määratakse kindlaks, kes võib andmetele juurde pääseda, neid kasutada ja jagada. Andmeruumid pakuvad avaliku ja erasektori osalejatele usaldusväärseid mehhanisme, mille raames nii sektorite sees kui ka vahel andmeid vahetada.

Andmelaborid on andmeteenuste pakujad, mis seovad need andmeruumid tehisintellekti ökosüsteemiga. Andmelaborid annavad ettevõtjatele ja teadlastele turvalise ja praktilise juurdepääsu kvaliteetsetele andmetikele ja toetavad neid ELi normide järgimise tagamisel. Samuti pakuvad need töövahendeid, suuniseid ja usaldusväärset keskkonda andmete koondamiseks, hooldamiseks, märgendamiseks ja pseudonüümimiseks.

Andmeruumid on usaldusväärsete andmete struktureeritud allikad, samas kui andmelaborid muudavad need andmed ressursideks, mida saab kasutada innovatsiooni ja tehisintellekti arendamiseks, ning tagavad sujuva liikumise andmete kättesaadavusest nende rakendamiseni.

koondamisel, andmekvaliteedi standardid ja investeeringud tehisandmete¹⁴ töötlemise suutlikkusse, mis tagavad kõigis sektorites mastaabi, usalduse ja pikaajalise kestlikkuse.

i. Ühtsete Euroopa andmeruumide laiendamine

Ühtsed Euroopa andmeruumid on ühtse andmeturu loomisel keskse tähtsusega. Järgmises etapis kavatakse neid laiendada ja ühendada need andmelaborite ja tehisintellektitehaste kaudu tehisintellektitaristuga, et ELi andmevarade baasil usaldusväärset tehisintellekti arendada. Tihedas koostöös tehisintellekti kasutamise strateegiaga tagatakse nende meetmetega, et andmeruumid võimaldavad otseselt tehisintellekti arendada ja kõigis sektorites kasutusele võtta.

Pilvandmetöötluse vahevara Simpl¹⁵ võimaldab algatuste koostalitlusvõimet avatud lähtekoodiga, modulaarse ja turvalise komponentide kogumi kaudu. See vähendab VKEde ees seisvaid tõkkeid ja loob ökosüsteemide vahel kiiremaid ühendusi. Andmeruumide tugikeskus toetab kasutuselevõttu, eelkõige VKEde seas, suurendades teadlikkust ja andes praktilisi suuniseid.

Kui tulevikus hakatakse ühtsetele Euroopa andmeruumidele ELi rahalisi vahendeid eraldama, seatakse esikohale avaliku huvi seisukohast olulised sektorid, nagu tervishoid, liikuvus, energeetika, haldusasutused ja keskkond, samal ajal kui sellistes väljakujunenud valdkondades nagu tootmine ja rahandus minnakse üle turupõhiste mudelitele. Komisjon toetab seda üleminekut, edendades standardimist, koostalitlusvõimet ja kaasinvesteeringu raamistikke. Peamisteks eesmärkideks jäävad lõppkasutajate integreerimine, tehisintellektialane valmisolek ja rahaline kestlikkus.

Selleks et kiirendada tehisintellekti kasutuselevõttu kõige olulisemates sektorites ja toetada eesliini tehisintellekti mudelite arendamist eesliini tehisintellekti algatuse kaudu, rakendab EL tehisintellekti kasutamise strateegia juhtalgatustest eelkõige **ühtsete Euroopa andmeruumide algatust**. Need meetmed

Euroopa terviseandmeruumiga seotud järgmised sammud

Ühtsest Euroopa terviseandmeruumist saab peamine ühenduslüli terviseandmete ökosüsteemide ja tehisintellekti arendamise vahel. See võimaldab andmelaboritel ja tehisintellektitehastel kasutada usaldusväärsetes töötlemiskeskonnas anonüümitud ja tehisandmete kogumeid.

Alates 2029. aasta märtsist hakatakse koos enamiku terviseandmete teisese kasutusega kõigi liikmesriikide vahel vahetama patsientide terviseandmete kokkuvõtteid ja e-retsepte. 2031. aasta märtsiks hõlmab see ka meditsiinilisi ülesvõtteid, laboriuuringute tulemusi ja ravi lõpetamise teatisi ning teiseseks kasutuseks lisatakse genoomiandmed ja muid andmeid.

¹⁴ Tehisandmed on kunstlikult loodud andmed, mida ei koguta tegelike sündmuste käigus, vaid mis on loodud reaalse andmestiku omaduste, mustrite ja seoste statistilise jäljendamise teel.

¹⁵ Simpl on avatud lähtekoodiga turvaline vahevara, mis toetab Euroopa andmealgatuste raames andmetele juurdepääsu ja koostalitlusvõimet. See pakub mitut vabalt kasutatavat ühilduvat komponenti, mis vastavad andmete kvaliteedi ja jagamise ühisele standardile; <https://simpl-programme.ec.europa.eu/>.

on tihedalt seotud muude tehisintellekti kasutamise juhtalgatustega, nagu tööstuse üldotstarbeliste tehisintellektimudelite algatus, tehisintellektipõhine „Pharma Discovery“ algatus ja autonoomse sõidu ambitsiooniga linnade algatus. Kõik need tuginevad valdkondlikele andmetele, mis on tehtud kättesaadavaks ühtsete Euroopa andmeruumide kaudu. See lähenemisviis aitab jõuda konkreetsete rakendusteni: tehisintellektipõhised tervishoiu sõeluuringukeskused, kus valideeritakse diagnostikavahendeid, kasutades Euroopa terviseandmeruumi,¹⁶ usaldusväärne andmete koondamine Euroopa ühtse tootmisandmeruumi kaudu, et treenida eriotstarbelisi ja eesliini tehisintellekti mudeleid, ning põllumajandusliku toidutööstuse tehisintellektiplatform, mis toetab tehisintellektitoega põllumajandusvahendite kasutuselevõttu Euroopa ühtse põllumajandusandmeruumi kaudu.

Alates 2026. aastast jätkatakse andmeruumide kasutuselevõtmist prioriteetsetes sektorites. Seda toetavad käimasolevad ELi investeeringud, mida tehakse ligikaudu 100 miljoni euro väärtuses ja mis võimaldavad tehisintellektirakendustes usaldusväärset ja ulatuslikku andmekasutust. **Euroopa ühtne terviseandmeruum** toetab tehisintellektipõhist diagnostikat ja personaalmeditsiini ning on peamine ühenduslüli terviseandmete ökosüsteemide ja tehisintellekti arendamise vahel. See võimaldab andmelaboritel ja tehisintellektitehastel kasutada usaldusväärsetes töötlemiskeskonnas anonüümitud ja tehisandmete kogumeid; ühtne **Euroopa liikuvusandmeruum** võimaldab ühendada sõidukeid, taristut ja logistikat, et transport oleks ohutum ja keskkonnahoidlikum; energiaandmeruum hõlbustab arukate ja paindlike energiategenuste pakkumist ning **meediaandmeruum** edendab tehisintellektil põhineva kultuuriinnovatsiooni kaudu loomemajandust. Andmelaboritest saavad nendesse andmeruumidesse praktilise sisenemise kohad, mis aitavad organisatsioonidel andmetele juurde pääseda ning andmeid tehisintellekti arendamiseks tulemuslikult ette valmistada ja kasutada. Selles raamistikus laiendab **Euroopa õigusandmeruum** Euroopa kohtulahendite ja õigusaktide ühiste tunnuste ja metaandmete kaudu juurdepääsu õiguslikele ja kohtuandmetele, võimaldades õigustehnoloogial neid andmeid kasutada. Sellega seoses uuritakse vajadust luua automatiseeritud lepingute jaoks lepingutingimuste andmestu.

Komisjon kiirendab keskkonnaalast digiüleminekut **roheleppeandmeruumi** kaudu, mis võimaldab digi-, rohe- ja tehnoloogiakogukonnal rakendada rohkem sektoriüleseid lahendusi, kasutades taaskasutatavaid komponente ja kvaliteetseid andmestikke. Prioriteetsete meetmete hulka kuuluvad andmepõhised teenused Euroopa veemajanduse kriisivalmiduse strateegia jaoks, loamenetluste digiteerimine, tekstiili jälgitavuse ja looduse arvestusühikute katseprojektid ning täiustatud metsaseire koos masinõppega avatud ja konfidentsiaalsete andmete põhjal.

Euroopa kaitseandmeruum loob usaldusväärse keskkonna operatiiv-, tööstus- ja teadusandmete koondamiseks, et arendada järgmise põlvkonna kaitseüsteeme, suurendada tööstuse suutlikkust ja tugevdada ELi tehnoloogilist suveräänsust, vähendades sõltuvust kolmandate riikide teenuseosutajatest. Komisjon uurib koostöö- ja teadmiste vahetamise

¹⁶ Samuti tugineb see Euroopa vähitõrje tegevuskavale, bioteaduste strateegiale ja ELi südame-veresoonkonna tervist käsitlevale kavale.

võimalusi, tuginedes Ukraina kogemustele andmepõhise kaitse valdkonnas. Algatus töötatakse välja koos liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas ettevõtjatega.¹⁷

ii. Andmelaborid

Nagu on kirjeldatud Euroopa tehisintellekti tegevuskavas, on andmelaborid spetsiaalsed rajatised, mis ühendavad andmevaldajaid, ühtseid Euroopa andmeruume, valdkonnapõhiseid andmeökosüsteeme ja ELi tehisintellekti ökosüsteemi. Andmelaborid¹⁸ pakuvad praktilisi teenuseid, nagu andmete koondamine,¹⁹ hooldamine,²⁰ märgendamine ja pseudonüümimine,²¹ et aidata organisatsioonidel, eelkõige idu- ja kasvufirmadel, andmeid turvaliselt jagada ja kasutada. Samuti hõlbustavad need tehisintellektialast koostööd, toetavad tehisintellektimudelite arendamist kõige olulisemates sektorites ning erinevate juhtimis- ja litsentsimudelite käsitlemist. Andmelaborite abil liigutakse kooskõlas tehisintellekti kasutamise strateegiaga andmete kättesaadavuse juurest konkreetsete tehisintellektirakendusteni. Andmelaborid toimivad praktiliste tugisüsteemidena, mis kiirendavad katsetamist, kasutuselevõttu ja laiendamist. Neid saab kasutada ka selliste ülesannete täitmiseks, mis nõuavad andmeruumide ja muude andmetaristute arendamiseks täiustatud tehisintellektiressursse, näiteks tehisandmete tootmiseks või eraelu puutumatus ja ärisaladuste tõhusamaks kaitseks, et aidata organisatsioonidel andmeid turvaliselt jagada ja kasutada.

Avaliku ja erasektori ressursside koondamisega aitavad andmelaborid ületada olulist turutõrget: mitmekesiste ja kvaliteetsete andmete piiratud kättesaadavus ja vastuseis eravalduses olevate andmete jagamisele tehisintellekti treenimiseks. Andmelaborid toimivad olemasolevate juurdepääsukanalite ja -raamistike kaudu, ilma otsese andmeedastuseta. Andmeruumid on usaldusväärsed taristud, kus andmeid valitsetakse ja need kättesaadavaks tehakse, samal ajal kui andmelaborid võivad toimida operatiivliidesena, mis võimaldab andmete ohutut ja lisaväärtust loovat kasutamist tehisintellekti arendamiseks.

Osalemine on vabatahtlik ning andmevaldajad otsustavad, kuidas, millal ja kes võib andmeid kasutada. Andmeid ei edastata ilma sõnaselge nõusolekuta. Igasugune tegevus on kaitstud rangete konfidentsiaalsuse kaitse meetmetega ning seda toetatakse eraelu puutumatus säilitamise ja detsentraliseeritud meetoditega, nagu liitõpe, homomorfne krüpteerimine ja turvaline ühistöötlus. Andmeid võib töödelda kohapeal või sõlmedes, ilma et neid koondataks ühte hoidlasse, tagades, et need jäävad algse valdaja kontrolli alla. See mudel on eriti kasulik

¹⁷ Algatuses juhendatakse Euroopa Kaitseagentuuri teostatavasuuringust, mis valmib 2025. aasta lõpuks.

¹⁸ Mõnes kontekstis kasutatakse mõistet „andmekonteinerid“, kui viidatakse sarnastele rajatistele, mis võimaldavad eri keskkondades struktureeritud, turvalist ja usaldusväärset andmekasutust. Koos laiema mõistega „andmete konteinerdus“ esindavad need andmevahetuse korraldamise ja juhtimise täiendavat käsitust, milles on tähtsal kohal ELi tehisintellekti ökosüsteemi koostalitlusvõime ja järjepidevus.

¹⁹ Mitmest allikast pärit andmete kombineerimine ühte kesksesse andmekogusse või ühisesse keskkonda ja nende jagamine selles keskkonnas.

²⁰ Andmete korraldamine, integreerimine, valideerimine ja säilitamine, sealhulgas nende märgendamine, et parandada nende kättesaadavust ja kasutamist.

²¹ Määruse (EL) 2016/679 artikli 4 punkt 5: „isikuandmete töötlemine sellisel viisil, et isikuandmeid ei saa enam täiendavat teavet kasutamata seostada konkreetse andmesubjektiga, tingimusel et sellist täiendavat teavet hoitakse eraldi ja andmete tuvastatud või tuvastatava füüsilise isikuga seostamise vältimise tagamiseks võetakse tehnilisi ja korralduslikke meetmeid“.

VKEdele ning toetab ELi andmekaitseenormide järgimist, kaitseb konfidentsiaalsust ja suurendab usaldust, laiendades samal ajal andmete kasutamist tehisintellekti arendamiseks.

ELi andmetöötlussuutlikkus on arenenud ühissetevõtte EuroHPC raames toimuvast teaduspõhisest kõrgjõudlusega andmetöötlustest tehisintellektitehasteks, mis laiendavad seda kontseptsiooni, et toetada tehisintellekti arendamist, sidudes andmetöötlustaristu andmetele juurdepääsu ja eksperimenteerimisega. Tulevased tehisintellekti gigatehased laiendavad tehisintellektipõhise andmetöötluste rajatise veelgi.

Selles raamistikus luuakse tehisintellektitehaste algatuse raames EuroHPC kaudu esimesed andmelaborid, mis pakuvad turvalist keskkonda ja andmeteenuid, et ühendada tehisintellekti arendajad ühtsete Euroopa andmeruumidega sellistes valdkondades nagu tervishoid, tootmine ja kliima. Edaspidi kavatakse andmelaboreid luua ka sellistes valdkondades nagu keeled, küberturvalisus ja kultuuripärand. Tagamaks, et nende teenused jõuavad ettevõtjate ja haldusasutusteni, teevad andmelaborid tihedat koostööd Euroopa digitaalse innovatsiooni keskustega, mis toimivad kasutajatele suunatud kontaktpunktidenä ja aitavad viia andmevajadused vastavusse konkreetsete rakendustega.

Mõnes teises valdkonnas, näiteks energiasektoris, luuakse täiendavad sõltumatud andmelaborid, et rahuldada konkreetseid valdkondlikke või teadusuuringutega seotud vajadusi. Tulevaste tehisintellekti gigatehastega laiendatakse tehisintellektipõhise andmetöötluste rajatise veelgi ja valmistatakse andmelabori mudel ette kaubanduslikuks kasutuselevõtuks kogu ELis, muutes selle iseseisvaks teenuste ökosüsteemiks, mis ühendab andmetöötlust, andmeid ja tehisintellekti innovatsiooni.

Andmelaborid pakuvad teenuseid üheksas põhivaldkonnas.

- **Ühendustüli andmeruumide ja tehisintellekti ökosüsteemide vahel:** praktiline ühendus, mis võimaldab ettevõtjatel pääseda juurde kvaliteetsetele ja koostalitlusvõimelistele andmetele, ühendades ühtsed Euroopa andmeruumid tehisintellekti arendajate, taristute ja valdkondlike ökosüsteemidega.
- **Tehniline taristu ja töövahendid:** andmekonteinerid võimaldavad andmete tõhusat säilitamist ja korraldamist, mida täiendab turvaline keskkond tundliku teabe kohapealseks töötlemiseks, samuti kasutusvalmis töövahendid andmete ettevalmistamiseks ning eraelu puutumatus säilitamise meetodid anonüümimiseks ja tehisandmete genereerimiseks. Kasutatavusele, kiirusele ja skaleeritavusele kehtestatakse ranged nõuded, et töövahendid oleksid lihtsad, usaldusväärsed ja kergesti kasutatavad.
- **Andmete koondamine:** ettevõtjate toetamine avaliku sektori ja piiratud allikatest pärit andmete, eelkõige uuenduslikel eesmärkidel kasutatavate andmete koondamisel, kasutades ühtsete Euroopa andmeruumide usaldusväärsed andmeajagamismehhanisme. Andmelaborid aitavad ettevõtjatel andmete vahetamisel ja koondamisel ELi konkurentsioõigust järgida. Komisjon toetab selles rollis andmelaboreid sihtotstarbeliste suunistega andmete vahetamise ja koondamise parimate tavade kohta, tuginedes horisontaalsetele suunistele, millega antakse ettevõtjatele praktilisi juhiseid koostöö ja

jagatud ressursside kohta, ja neid suuniseid täiendades. Peale selle võivad andmelaborid saada kohandatud suuniseid, kui nad esitavad selleks mitteametlike suuniste teatise kohase taotluse.

- **Pseudonüümimis- ja anonüümimisteenused:** kõrgtehnoloogiliste vahendite ja eksperditeadmiste pakkumine isikutunnuste eemaldamiseks või maskeerimiseks. Need teenused hõlmavad muu hulgas pseudonüümimist, anonüümimist ja diferentsiaalprivaatsust, millega tagatakse andmete ohutu taaskasutamine ja ühtlasi säilitatakse analüütiline kasulikkus.
- **Tehisandmete genereerimine:** toetus kvaliteetsete tehisandmestike loomiseks. Sellised andmestikud dubleerivad tegelike andmete statistilisi omadusi ilma tundlikku või konfidentsiaalset teavet avaldamata. Andmelaborid pakuvad töövahendeid ja eksperditeadmisi tehisintellektimudelite treenimiseks ja testimiseks vajalike tehisandmete genereerimiseks, valideerimiseks ja võrdlemiseks, täiendades seeläbi anonüümimismeetmeid ja parandades andmete kättesaadavust tundlikes valdkondades.
- **Andmete hooldamine, märgendamine ja vektoriseerimine:** igakülgne toetus andmestike puhastamiseks, märgendamiseks, kommenteerimiseks, rikastamiseks ja vektoriseerimiseks, et muuta need tehisintellekti treenimise seisukohast usaldusväärseks, representatiivseks ja kasutatavaks. See hõlmab kvaliteedi tagamise protsesse, läbipaistvat dokumentatsiooni ja koostööd ekspertide kogukondadega domeenipõhise märgendamise valdkonnas.
- **Regulatiivsed suunised ja koolitus:** kohandatud nõuanded, et aidata ettevõtjatel järgida ELi õigust, ning tehisintellekti arendajate koolitamine andmete kasutamise ja juriidiliste kohustuste vallas, muu hulgas sellistel teemadel nagu tehisintellekti reguleerivad normid, autoriõigused, ärisaladused ja konkurentsioigus.
- **Ühenduslüli andmeruumide ja tehisintellekti ökosüsteemide vahel:** praktiline ühendus, mis võimaldab ettevõtjatel pääseda juurde kvaliteetsetele ja koostalitlusvõimelistele andmetele, ühendades ühtsed Euroopa andmeruumid tehisintellekti arendajate, taristute ja valdkondlike ökosüsteemidega.

Andmete juurdepääsu hõlbustamine: nõuduspõhine teenus, mille puhul idufirmad ja VKEd saavad anda märku oma andmevajadustest. Andmelaborid aitavad neil leida asjakohaseid andmestikke ja ületada turu-, õiguslikke või haldustõkkeid.

Kuidas andmelabor praktikas toimiks?

Liikmesriigi X keskmise suurusega ettevõtja töötab elektrisõidukite jaoks välja tehisintellektil põhinevaid ennetava hoolduse süsteeme, kuid tal on raske pääseda juurde piisavalt kvaliteetsetele andureid käsitlevatele andmetele erinevate automudelite ja laadimistaristute kohta. Tootjad ei soovi neid andmeid ärisaladuste, eraelu puutumatus ja konkurentsikaalutlustel jagada. Tehisintellektitehased pakuvad andmetöötlusressursse ja oma integreeritud andmelaborite kaudu andmehaldusteenuseid, mida on vaja nende tökete ületamiseks.

Andmelabori kaudu oleks ettevõtjal juurdepääs usaldusväärsetele, anonüümitud ja koondatud andmestikele, mis pärinevad eri allikatest, näiteks avalike laadimispunktide käitajatelt ja osalevatelt algseadmete valmistajatelt, ning muudele Euroopa liikuvusandmeruumi kaudu leitavatele andmetele.

Andmelabor pakuks tehisintellektitehase osana järgmist.

- Turvaline keskkond reaalsajas saadavate anduriandmete analüüsimiseks liitõppe kaudu, ilma et andmed lahkuksid algseadmete valmistaja süsteemidest.*
- Anonüüimisteenused, millega tagatakse juhi ja sõiduki andmete kasutamine vastavalt eraelu puutumatus normidele.*
- Regulaatiivsed suunised andmetele juurdepääsu käsitlevate andmemääruse sätete kohaldamise ja ärisaladuse kaitse haldamise kohta.*
- Andmete hooldamise vahendid, millega ühtlustatakse erinevaid andurite vorme ja kvaliteedistandardeid.*

Seega toimiks labor ühenduslülina liikuvusandmeruumi ja tehisintellekti ökosüsteemi vahel, võimaldades VKEdel treenida töökindlaid tehisintellektimudeleid, kaitstes samal ajal tootjate konfidentsiaalsust.

iii. Pilvandmetöötluse ja tehisintellekti arendamise õigusakt

Selleks et EL saaks käesolevas strateegias ettenähtud eesmärged täita, on vaja kestliku võimsusega andmekeskust ning suveräänseid pilv- ja tehisintellektiteenuseid. Kuna luuakse üha rohkem andmeid, suureneb ka vajadus neid andmeid koguda, säilitada, kombineerida ja töödelda. Selleks et vähendada latentsusaega²² ja sõltuvust mujal maailmas asuvast taristust, peavad ELil olema piisava võimsusega andmekeskused.

Selleks et tagada kestliku andmekeskuse taristu ning suveräänsete pilv- ja tehisintellektiteenuste kättesaadavus ELi ettevõtjatele ja haldusasutustele, teeb komisjon 2026. aasta esimeses kvartalis ettepaneku võtta vastu **pilvandmetöötluse ja tehisintellekti**

²² Latentsusaeg on aeg, mis kulub andmete edastamiseks võrgu ühest punktist teise.

arendamise õigusakt. Sellega toetatakse innovatsiooni kogu pilv- ja tehisintellektiteenuste väärtusahelas, alates tipptasemel protsessorite integreerimisest ja lõpetades kestliku jahutustehnoloogia ning tehisintellekti riist- ja tarkvaraga. Samuti kiirendatakse sellega andmekeskuste kestliku võimsuse juurutamist ja tagatakse seeläbi, et ELil oleks turvaliste ja suveräänsete pilv- ja tehisintellektiteenuste jaoks vajalik taristu.

iv. Strateegilised andmevarad: avalik sektor ning teadus-, kultuuri- ja keeleressursid

ELi konkurentsivõime tehisintellekti valdkonnas sõltub juurdepääsust kvaliteetsetele, struktureeritud ja usaldusväärsetele andmetele. Teadus-, kultuuri- ja keeleandmestikud on töökindlate tehisintellektimudelite, läbimurdeliste teadusuuringute ja tehnoloogilise suveräänsuse olulised võimaldid.

Kavas on laiendada avaandmete direktiivi kohaseid avaliku sektori viiteandmestikke. Väärtuslikud andmestikud²³ tuleb teha rakendusliidest kaudu masinloetavas vormingus tasuta kättesaadavaks, asjakohasel juhul hulgi allalaaditavate andmetena. 2026. aastal teeb komisjon ettepaneku väärtuslike andmestike loetelu laiendada, et see hõlmaks õiguslikke, kohtu-, haldus- ja muid andmeid. See on eriti kasulik idufirmadele ja VKEdele. Komisjon jälgib ka seda, kas oleks vaja täiendavaid andmestikke.

Teadusandmete abil on juba saavutatud läbimurdelisi tulemusi, nagu näitas AlphaFold²⁴. Hästi struktureeritud andmebaasid vähendavad teadus- ja arendustegevuse kulusid, kiirendavad innovatsiooni ning avavad uusi perspektiive materjalide, ravimite, energia ja biotehnoloogia valdkonnas. Sel otstarbel jätkab komisjon olemasolevate andmebaaside kaardistamist, paneb koostöös ekspertidega paika prioriteedid, tagab kasutusõigused ja rahastab uusi digitaristuid vastavalt Euroopa teadus- ja tehnoloogiataristute strateegiale. Sellega seoses luuakse teadus- ja arendustegevuse ühtse Euroopa andmeruumina toimiva **Euroopa avatud teaduse pilve** raames andmehoidlate ühendkogu, mis pakub usaldusväärset platvormi kvaliteetsete, leitavate, juurdepääsetavate, koostalitlusvõimeliste ja taaskasutatavate teadusandmete, -vahendite ja -teenuste piiriüleseks ja valdkondadevaheliseks jagamiseks ja taaskasutamiseks Euroopas. See toetab Euroopa tehisintellekti teadusnõukogu (RAISE) tehisintellektiga seotud teadustegevust²⁵. Samal ajal tugevdatakse kavandatava ettepanekuga Euroopa teadusruumi õigusakti kohta²⁶ õiguslikke tingimusi, mille alusel jagada riiklikult rahastatud teadusuuringute tulemusi, väljaandeid ja andmeid, neile juurde pääseda ja neid teaduslikel eesmärkidel taaskasutada.

²³ Kooskõlas avaandmete direktiivi I lisaga on väärtuslikud andmestikud jaotatud järgmistesse kategooriatesse: georuumilised andmed, Maa seire ja keskkond; meteoroloogiateave; statistika, äriühingud ja äriühingu omandisuhted, liikuvus. Lisada võib ka uusi kategooriaid.

²⁴ AlphaFold on DeepMindi välja töötatud tehisintellektisüsteem, mis kasutab süvaõpet ja suuri andmehulki valgustruktuuride prognoosimiseks. See aitab kiirendada läbimurdelisi teadusuuringuid mitmesugustes bioloogiavaldkonnades.

²⁵ Euroopa Komisjon (2025). Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Euroopa strateegia tehisintellekti rakendamiseks teaduses. Tee sillutamise Euroopa tehisintellektipõhise teaduse ressursidele (RAISE)“. Brüssel, 8. oktoober 2025, COM(2025) 724 final.

²⁶ Euroopa Komisjon, „Forthcoming proposal for a European Research Area (ERA) Act“, välja kuulutatud komisjoni 2025. aasta tööprogrammis, Brüssel, 11. veebruar 2025, kättesaadav aadressil: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategy-documents/commission-work-programme/commission-work-programme-2025>.

Laiendatakse ka ELi kultuuri- ja keeleressursse. Tehisintellekti arendamiseks tehakse Europeana algatusele²⁷ tuginedes kättesaadavaks üle 30 miljoni digiteeritud teose Euroopa kultuuriasutustelt. Komisjon uurib, kuidas tugevdada koostööd ja soodustada litsentsimist avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide ja tehisintellekti pakkujate vahel, et muuta ringhäälinguorganisatsioonide audiovisuaalarhiivid tehisintellekti treenimiseks kättesaadavaks, võttes arvesse õiguste omajatele tasu maksmist.

Euroopa ühtse keeleandmeruumi ja ALT-EDICI (digitalistu konsortsium keeletehnoloogia liidu jaoks) katseprojektidega tellitakse valdkonnaspetsiifilised andmestikud, mis sisaldavad ka väiksemaid keeli. Need lisanduvad 477 miljardile juba kättesaadavale tokenile, mis on võrreldav juhtivate tehisintellekti treenimise andmestikega. See aitab tagada ka vähemkasutatavate keelte kaasamise tehisintellekti suurte keelemudelite väljatöötamisse, mis mõjutab tehisintellektisüsteemide tulemuste kvaliteeti nendes keeltes.

v. Horisontaalsed tugisüsteemid: tehisandmed, andmete koondamine ja standardid

Lisaks juhtalgatustele vajab EL ka horisontaalseid meetmeid, mis hõlmavad mitut sektorit ja suurendavad kogu andmepõhise majanduse mastaapi.

Tehisandmed kui tehisintellekti edasiviiv jõud

Tehisandmed²⁸ võivad teha tehisintellekti treenimise võimalikuks ka valdkondades, kus andmed on napid või tundlikud, alates harvikaiguste uurimisest ja lõpetades robotika või autonoomsete sõidukite piiripealsete juhtumitega. See võimaldab arendada tehisintellektimudeleid ilma isiklikku või ärisaladuse alla kuuluvat teavet avaldamata, tugevdades nii konkurentsivõimet kui ka eraelu puutumatust austavat innovatsiooni.

Selle potentsiaali ärakasutamiseks töötab komisjon välja suunised ja standardid tehisandmete usaldusväärseks kasutamiseks, uurib seonduvaid õiguslikke küsimusi, konsulteerib vabatahtliku Euroopa sertifitseerimissüsteemi asjus ning uurib võimalust luua tehisandmete tehas, et tagada suuremahulise andmestiku loomiseks juurdepääs kõrgjõudlusega andmetöötlemisele. Tehisandmete genereerimise valdkonna tiptasemel teadus- ja arendustegevust rahastatakse ka programmist „Euroopa horisont“.

²⁷ Europeana, *The European digital platform for cultural heritage*, kättesaadav aadressil: <https://www.europeana.eu/en> (vaadatud 27. oktoobril 2025).

²⁸ Vt määratlus eespool.

Strateegilise andmete koondamise ettevalmistamine

Paljudel ettevõtjatel, näiteks tervishoiu, liikuvuse, energeetika, põllumajanduse ja tootmise valdkonnas, puuduvad suured ja mitmekesised andmestikud, mida on vaja tiptasemel tehisintellektimudelite treenimiseks. Toodete ja teenuste tootmistsükli varajaste etappidega seotud andmete koondamine võib tuua ühist kasu, kuid õiguskindlusetus ja hirm konkurentsioiguse rikkumise ees pärsivad koostööd.

Komisjon jätkab tegutsemist, et tagada ettevõtjatele õigusselgus kooskõlas Mario Draghi Euroopa konkurentsivõime tulevikku käsitlevas aruandes esitatud üleskutsega pöörata reeglid tulemusteks. 2023. aasta horisontaalsetes suunistes konkurentidevaheliste koostöölepingute kohta on juba selgitatud, millal on andmete koondamine kooskõlas ELi konkurentsioigusega, ning esitatud praktilisi näiteid ja kaitsemeetmed.

Selleks et seaduslikku ja tõhusat andmekoostööd andmelaborite kaudu hõlpsamaks muuta, koostab komisjon sihtotstarbelised suunised andmete vahetamise ja koondamise parimate tavade kohta.

Lisaks võib komisjon anda taotluse korral mitteametlike suuniste teatise alusel konkurentsioiguse küsimustes suuniseid konkreetsete mitut riiki hõlmavate andmetega seotud projektide ja algatuste kohta, millega edendatakse piiriülest innovatsiooni, tööstuse toimetulekut ja tehisintellekti arendamist. Muutes andmete koondamise usaldusväärseks ja õiguslikult turvaliseks, saab EL tegevust tõhustada ja kiirendada kõige olulisemates sektorites läbimurrete saavutamist.

Rangemad nõuded andmekvaliteedile ja andmehõivele

Ilma usaldusväärsete standarditeta võib andmete jagamine ka kõige ambitsioonikama eesmärgi korral olla killustatud ja tagasihoidlik. Euroopa usaldusväärsete andmete raamistikus²⁹ on juba sätestatud normid andmete jagamise ja korraldamise ning metaandmete kohta, kuid esilekerkivate probleemide lahendamiseks on vaja teha täiendavat tööd.

Komisjon esitab taotluse luua **Euroopa andmekvaliteedi standard**, mis hõlmaks andmete täielikkust, järjepidevust, päritolu, semantilist selgust ja korraldust, andes ettevõtjatele, reguleerivatele asutustele ja teadlastele usaldusväärsete andmestike ühised võrdlusalused. See töö täiendab andmekvaliteedi ja dokumenteerimise standardimist, mida tehakse tehisintellektimääruse alusel ja millega tagatakse andmehalduse ja tehisintellekti arendamise nõuete sidusus.

²⁹ Vt ka Euroopa Komisjoni rakendusotsus C(2025) 4135 Euroopa usaldusväärsete andmete raamistiku kohta.

Draghi aruanne: kuna ELil ei ole suuri andmekogumeid, tuleks tehisintellekti treenimisel kasutada andmeid, mida on vabalt jaganud mitu teatavas sektoris tegutsevat ELi ettevõtjat. Seda tuleks toetada avatud lähtekoodiga raamistik, mis on kaitstud konkurentsiasutuste poolt konkurentsieeskirjade täitmise tagamiseks võetavate

Käivitatakse sihtotstarbeline algatus, mille eesmärk on standardida **kommenteerimise ja märgendamise tavasid**, muutes andmete leidmise, kombineerimise ja taaskasutamise lihtsamaks ning tagades samal ajal usalduse nende päritolu ja kasutustingimuste vastu. See on tehisintellekti treenimise laiendamise ja sektoritevahelise taaskasutamise seisukohast ülimalt oluline. Mitme sidusrühma seminaril uuritakse ka ühendatud toodetest, anduritest ja kaameratest pärit andmete hõive standardeid, sealhulgas valimivõttu, metaandmeid, ajatemplit, kalibreerimist ja terviklust, et kõrvaldada andmete tõhusa koondamise ja taaskasutamise peamised takistused.

Juhtalgatused

- Käivitada esimesed **andmelaborid**, et laiendada andmete kättesaadavust ja siduda need tehisintellekti ökosüsteemidega (2025. aasta IV kvartal). Andmelaborid hakkavad pakkuma ka usaldusväärseid pseudonüümimisteenuseid.
- **Hankida tehisintellekti algatuse jaoks kvaliteetseid andmeid:** laiendada avaandmete direktiivi alusel väärtuslike andmestike loetelu (2026. aasta IV kvartal); luua koos avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide ja tehisintellekti arendajatega sidusrühmade foorum (2026. aasta II kvartal); teha tehisintellekti treenimiseks kättesaadavaks 30 miljonit digiteeritud kultuuriväärtust (2026. aasta IV kvartal); käivitada valdkonnaspetsiifiliste andmete ja väiksemate Euroopa keelte keeleandmete tellimise algatus (2026. aasta II kvartal).

II sammas. Andmenormide ühtlustamine

ELi andmeraamistik peab jääma selgeks, praktiliseks ja innovatsioonisõbralikuks. Koormuse vähendamiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks esitab komisjon seadusandliku ettepaneku **digivaldkonna koondpaketi** kohta, millega muu hulgas ajakohastatakse ja konsolideeritakse ELi horisontaalset andmetealast õigustikku. Lisaks annab komisjon teada, et töötab nõutava aruandluse automatiseerimiseks välja nõuete ühe klõpsuga täitmise lahenduse ning kavandab andmemääruse toetuspaketti, mis sisaldab näidislepinguid, standardklausleid, suuniseid hüvitiste ja ärisaladuste kohta ning õiguslikku kasutajatuge VKEdele.

i. ELi andmetealase õigustiku lihtsustamine

ELi regulatiivne andmeraamistik on kiiresti kasvanud, luues uusi õigusi, kuid suurendades ka keerukust ja killustatust. Seda tuleb lihtsustada, et vähendada nõuete täitmisega seotud kulusid, hõlbustada normide kohaldamist ja toetada paremini innovatsiooni.

Sel otstarbel teeb komisjon ettepaneku eespool nimetatud digivaldkonna koondpaketi kohta. Sellega ajakohastatakse õigustikku, kõrvaldades tarbetu koormuse, kuid kaitstes samal ajal ELi andmepõhise majanduse aluspõhimõtteid. Koondpakettis keskendutakse järgmistele prioriteetsetele reformidele.

- **Aegunud normide väljajätmine.** Koondpaketiga tunnistatakse kehtetuks isikustamata andmete vaba liikumise määrus,³⁰ mille funktsioone käsitletakse andmemääruses, loobumata seejuures isikustamata andmete vaba liikumise põhimõttest ja andmete põhjendamatu lokaliseerimise keelust.
- **Andmejägamisnormide lihtsustamine.** Koondpaketiga tunnistatakse kehtetuks andmehalduse määrus ja kantakse selle olulised sätted üle andmemäärusesse. Andmevahendajate kohustused muudetakse selgemaks, lihtsamaks ja vabatahtlikuks, et võimaldada elujõulisi mudeleid ja laiemat kasutuselevõttu.
- **Avaliku sektori andmete jagamise normide konsolideerimine.** Normid, mis seni olid jagatud andmehalduse määruse ja avaandmete direktiivi vahel, säilitatakse ja koondatakse ühte andmemääruse peatükki. See lihtsustab kohustuste täitmist, säilitades samal ajal avatuse, läbipaistvuse ja õiglase juurdepääsu. Lisaks käsitletakse uues raamistikus võimu tasakaalustamatust andmete jagamisel ning tagatakse õiglasel tingimused ja käegakatsutav kasu VKEdele. Andmelaborites märgitakse ära paljulubavad uued avaliku sektori andmestikud, mida ei ole veel asjaomastes normides käsitletud.
- **Küpsiseid ja sarnaseid tehnoloogiaid käsitlevate normide ajakohastamine.** Koondpaketiga reformitakse praegu e-privatsuse direktiivis sätestatud küpsiseid käsitlevaid norme ja lisatakse need isikuandmete kaitse üldmääruse raamistikku. Välja pakutakse praktilised lahendused: teatavatel väikese riskiga eesmärkidel kasutatavaid küpsiseid ja sarnaseid tehnoloogiaid tuleks pidada seaduslikeks, samas kui muude eesmärkide korral peaksid veebisaitide haldajad tuginema mõnele isikuandmete kaitse üldmääruse kohasele õiguslikule alusele. Samuti lihtsustatakse selliste bannerite kasutamist, mis võimaldavad kõigist küpsistest ühe klõpsuga loobuda. See kohustab veebisaitide arvesse võtma kasutajate eelistusi, sealhulgas veebilehitsejate kaudu. Lisaks digivaldkonna koondpaketi vastuvõtmisele reformitakse e-privatsuse raamistikku, et tagada kehtivate normide vastavus tänapäeva vajadustele ning võimaldada inimeste ja ettevõtjate tõhusat kaitset, kahjustamata põhiõigusi ja säilitades ajakirjanduse sõltumatuse. Asjaomased sätted integreeritakse muudesse õigusaktidesse, mis võimaldab direktiivi lõpuks kehtetuks tunnistada.
- **Innovatsioonisõbraliku eraelu puutumatusse raamistiku väljatöötamine.** Isikuandmete kaitse üldmääruse sihipäraste muudatuste tulemusel selgitatakse eelkõige isikuandmete mõistet, ühtlustatakse ELi tasandil, millal tuleks teha andmekaitsealaseid mõjuhinnanguid, lihtsustatakse järelevalveasutuste andmekaitsealasest rikkumisest teatamist, ühtlustatakse rikkumisest teatamist ühtse

Üks andmeliidu avalikus konsultatsioonis osaleja: „E-privatsuse norme tuleb kiiresti ajakohastada. Senised normid olid koostatud täiesti teistsuguses tehnoloogilises kontekstis ning nendes ei võeta arvesse praeguseid turuvajadusi.“

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1807, mis käsitleb isikustamata andmete Euroopa Liidus vaba liikumise raamistikku.

ELi kontaktpunkti kaudu, lihtsustatakse teabe jagamise kohustusi, kui on mõistlik alus eeldada, et inimestel on teave juba olemas ja andmesubjektile avalduv risk on väike, selgitatakse, et tehisintellekti treenimise, sealhulgas andmete eriliikide juhusliku töötlemise õiguslik alus võib olla õigustatud huvi, ning selgitatakse automatiseeritud töötlusel põhinevate üksikotsuste tegemist käsitlevaid sätteid.

Üks oluline muudatus puudutab andmete vabaks laskmist, et arendada tehisintellekti usaldusväärse anonüümimise kaudu. Praegu on peamine probleem ebakindlus, kas isikuandmed on piisavalt anonüümitud, mis sageli pärsib andmete jagamist. Ettevõtjatel on eelkõige raske kindlaks teha, millal pseudonüümitud andmed ei ole enam teatavate üksuste isikuandmed. See ebakindlus muudab andmete jagamise keerulisemaks, kui isikuandmete kaitse üldmääruse nõudeid täidetakse ettevaatusabinõuna. Komisjon toetab ettevõtjaid, määrates kindlaks vahendid ja kriteeriumid, mille alusel teha kindlaks, kas pseudonüümimisest tulenevad andmed kujutavad endast teatavate üksuste isikuandmeid.

See hõlmab olemasoleva tehnika taseme hindamist ja tagasituvastuse ohu hindamise kriteeriumide väljatöötamist. Kuigi ettevõtjad jäävad isikuandmete kaitse üldmääruse järgimise eest täielikult vastutavaks, võivad nad kasutada neid vahendeid ja kriteeriume tõendamaks, et andmete põhjal ei saa teha tagasituvastust Muudatused hõlbustavad ka tehisintellektimudelite treenimist ja võimaldavad asjakohaseid kaitsemeetmeid. Muudatuste eesmärk on tagada tehisintellekti arendamisel õigusselgus – sealhulgas tundlike andmete juhusliku töötlemise korral, kui arendajad on teinud kõik selleks, et sellised andmed eemaldada –, kaitstes samal ajal üksikisikute õigusi ja ettevõtjate konkurentsivõimet.

- **Andmemääruse täiustamine praktilise rakendamise otstarbel.** Andmemääruse põhijooni ei muudeta. Ettevõtjate ja valitsuste vaheline andmete jagamine piiratakse aga hädaolukordadega. Nii vähendatakse koormust, kuid säilitatakse kriisidele reageerimine. Sihipäraste lisakohandustega hoitakse ära andmete lekkimine väljapoole ELi, kehtestatakse tellimuspilvteenuste jaoks kohandatud kord ja jäetakse välja nutilepinguid käsitlevad sätteid.
- **Kasvufirmade koormuse vähendamine.** Uue, väikeste keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate (250–749 töötajat) kategooria lisamisega laiendatakse andmemääruse, avaandmete direktiivi ja andmehalduse määruse integreeritud normide kohaseid sätteid, mis käsitlevad VKE-tüüpi majandusüksusi.

ii. Tulevikukindla andmeraamistiku loomine

Digitaalse toimivuse kontrolli raames jätkab komisjon ELi andmetealase õigustiku läbivaatamist, et see oleks sidus, proportsionaalne ja innovatsioonisõbralik. Pöörates erilist tähelepanu VKEdele, tehakse kindlaks kattuvused, lüngad ja ebaselged seosed, sealhulgas valdkondlikke andmeid käsitlevate õigusaktidega, ning luuakse prognoositavam valdkondadevaheline raamistik.

Lisaks ajakohastatakse digivaldkonna õigusakte ja andmekaitset³¹. Sihipärased kohandused võivad lihtsustada nõuete täitmist ja parandada nende täitmise tagamist, toetades töökindlate ja usaldusväärsete uuenduste väljatöötamist.

Andmevahendus (*data brokerage*) on üha problemaatilisem, sest teatavad ettevõtjad koguvad ja koondavad isikuandmeid või kauplevad nendega andmesubjektide teadmata või ilma nende sisulise nõusoleku või kontrollita. Sellised läbipaistmatud tavad õhnestavad andmekaitseõiguse ja eraelu puutumatusel aluspõhimõtteid, moonutavad konkurentsi ning vähendavad üldsuse usaldust digiturgude vastu. Kehtivate normide täitmise tagamist tuleb parandada. Komisjon hindab, kas on vaja täiendavaid kaitsemeetmeid, et piirata selliseid tavasid, suurendada andmekaubanduse läbipaistvust ning tagada, et üksikisikud ja ettevõtjad saavad usaldada seda, kuidas andmetele juurdepääs ja nende vahetamine liidus toimub.

iii. Nõuete täitmine ühe klõpsuga

Ettevõtjad kulutavad nõuetele vastavuse protsessile märkimisväärselt aega ja raha. Isegi juba digitaalsel kujul olevad andmed tuleb sageli ümber vormindada ja esitada uuesti mitmele ametiasutusele, kus neid kontrollitakse käsitsi. Selline dubleerimine killustab järelevalvet ja kulutab ressursse, mida muidu saaks innovatsiooniks kasutada.

EL investeerib lisaks normide lihtsustamisele nõuete täitmise protsessi automatiseerimise tehnoloogiasse. Programmide „Euroopa horisont“ ja „Digitaalne Euroopa“ kaudu toetatakse ühiseid andmemudeleid, koostalitlusvõime raamistikke ja automatiseeritud analüüsi. Katseprojektid on juba näidanud, kuidas reaalses toimuv automatiseeritud vastavuskontroll praktikas toimiks. Digitaalne tootepass on tooteid käsitlevates õigusaktides üks esimesi näiteid sellest lähenemisviisist.

Nendele kogemustele tuginedes teeks nõuete täitmine ühe klõpsuga regulatiivsed nõuded masinaga kontrollitavaks ning võimaldaks muuta ettevõtte andmed standarditud digitaalseteks vastavussertifikaatideks, mis nii nagu digitaalsed tootepassid hõlbustavad toodete automaatset nõuetele vastavuse kontrolli.

Nõuete täitmine ühe klõpsuga võib olla eriti väärtuslik sellistes valdkondades nagu küberturvalisus, kus ettevõtjad peavad täitma küberturvalisuse 2. direktiivi,³² küberkerksuse määruse³³ ja muude raamistike nõudeid.

Euroopa ettevõtluskukru määrusest saab selle lähenemisviisi üks peamisi võimaldajaid. See loob usaldusväärse ja koostalitlusvõimelise digikeskkonna kontrollitavate identimisandmete, sealhulgas vastavussertifikaatide säilitamiseks, haldamiseks ja jagamiseks. Ettevõtjad võiksid kasutada **Euroopa ettevõtluskukrut** selleks, et ennast digitaalselt tuvastada, tuvastada ja valideerida ökosüsteemi kasutajaid ning tõendada vastavussertifikaatide esitamise kaudu

³¹ Komisjoni tööprogramm: [EUR-Lex – 52025DC0870 – ET – EUR-Lex](#).

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2555, mis käsitleb meetmeid, millega tagada küberturvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus, ja millega muudetakse määrust (EL) nr 910/2014 ja direktiivi (EL) 2018/1972 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv (EL) 2016/1148 (küberturvalisuse 2. direktiiv) (ELT L 333, 27.12.2022, lk 80–152).

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2024. aasta määrus (EL) 2024/2847, mis käsitleb digielemente sisaldavate toodete küberturvalisuse horisontaalseid nõudeid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 168/2013 ja (EL) 2019/1020 ning direktiivi (EL) 2020/1828 (küberkerksuse määrus) (ELT L 2847, 20.11.2024).

vastavust mitmele ELi normile. Avaliku sektori reguleerivad asutused saaksid valideeritud teabele kohe turvalise juurdepääsu. Aja jooksul saab **Euroopa ettevõtluskukrust** ühine taristu, millega toetatakse haldusprotsesse, nagu litsentsimine, riigihanked ja juurdepääs rahastamisele, võimaldades kogu ühtsel turul ettevõtjate ja ametiasutuste vahel sujuvat digitaalset suhtlust.

Usalduse ja õiguskindluse tagamiseks on oluline määrata kindlaks, kes vastutab vigade, väärkasutuse või süsteemitõrgete eest: kas ettevõtja, sertifitseerija või reguleeriv asutus. Seepärast arutab komisjon neid küsimusi eelseisva avaliku konsultatsiooni käigus, hinnates nii võimalusi kui ka kaitsemeetmeid, mida on vaja usaldusväärse ja vastutustundliku automatiseeritud nõuete täitmise ökosüsteemi loomiseks.

Lisaks VKEd ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate kulude vähendamisele annaks selline süsteem poliitikakujundajatele ka ülevaate sellest, kuidas normid praktikas toimivad, ja tugevdaks seeläbi tõenduspõhist reguleerimist. Nõuete täitmine ühe klõpsuga võiks saada ELi digitaalse lihtsustamise tegevuskava nurgakiviks, viies konkurentsivõime ning usalduse ja vastutuse omavahel kooskõlla.

iv. Ettevõtjate abistamine andmemääruse järgimisel

Andmemäärus on üks peamisi andmete kasutamist ja jagamist reguleerivaid normistikke. Selleks et ettevõtjad, eelkõige VKEd ja väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad, saaksid täielikult ära kasutada selle potentsiaali ja keskenduda bürokraatia asemel innovatsioonile, on komisjon juba välja andnud korduma kippuvaid küsimusi sisaldava dokumendi³⁴ ja sõidukisiseseid andmeid käsitlevad suunised³⁵ ning kavatses neid veelgi täiendada laiema toetusmeetmete paketiga.

Kohe võetavad meetmed:

- andmete jagamist käsitlevad näidislepingutingimused, et vähendada õiguslikku keerukust ja tehingukulusid ning suurendada ettevõtjate enesekindlust uute partnerluste sõlmimisel;
- pilvteenuseid käsitlevate lepingute tüüptingimused, et muuta teenuseosutaja vahetamine lihtsamaks ja lepingud õiglasemaks, toetades Euroopa pilvandmetööluse turul konkurentsi ja innovatsiooni.

Järk-järgult võetavad meetmed:

- suunised mõistliku hüvitise kohta, mis annavad selgust selle kohta, mida võib andmete jagamise eest nõuda, tagades õiguskindluse nii andmevaldajatele kui ka andmesaajatele (2026. aasta I kvartal);

³⁴ Euroopa Komisjon, korduma kippuvad küsimused – andmemäärus, versioon 1.3, Brüssel, 12. september 2025, kättesaadav aadressil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-frequently-asked-questions-about-data-act> (vaadatud 27. oktoobril 2025).

³⁵ Euroopa Komisjon, suunised sõidukiandmete kohta, lisatud määrusele (EL) 2023/2854 (andmemäärus), C(2025) 6119 final, Brüssel, 12. september 2025.

- uued suunised andmemääruse teatavate mõistete kohta (2026. aasta I kvartal);
- andmemääruse õiguslane kasutajategi, kes pakub ettevõtjatele otsest abi konkreetsetes küsimustes selle kohta, kuidas uusi norme kohaldada, seades esikohale VKEd ja tagades, et nende päringutele pööratakse erilist tähelepanu ja neile vastatakse kiiresti (2025. aasta IV kvartal).

Kõik need meetmed lihtsustavad andmemääruses orienteerumist, vähendavad tarbetuid kulusid ning annavad ettevõtjatele selguse ja kindluse, mida nad vajavad, et kasutada ära ELi andmepõhise majanduse pakutavaid võimalusi. Komisjon jälgib tähelepanelikult lepinguliste vahendite, eelkõige lepingute näidis- ja tüüptingimuste rakendamist ning vaatab need vajaduse korral läbi, täiendab või kohandab neid vastavalt andmejagamisvaldkonna rahvusvahelistele arengusuundumustele.

Komisjon püüab saavutada koostoime avaliku sektori hankijate ja Euroopa andmeruumide vahel, et suurendada avaliku sektori tõhusust, tuginedes Euroopa terviseandmeruumi ja tervishoiu tõhususega tegeleva suurhankijate töörühma koostatud kavale³⁶.

Juhtalgatused

- Ettepanek **konsolideerida andmeid käsitlevad õigusaktid** (2025. aasta IV kvartal)
- Ettepanek **ajakohastada e-privatsuse norme** küpsiste ja sarnaste tehnoloogiate kohta (2025. aasta IV kvartal)
- Ettepanek **teha isikuandmete kaitse üldmääruses sihipäraseid kohandusi** (2025. aasta IV kvartal)
- Käivitada algatus „**Nõuete täitmine ühe klõpsuga**“ (alates 2025. aasta IV kvartalist)
- Võtta kasutusele andmemääruse rakendamist toetavad meetmed (alates 2025. aasta neljandast kvartalist)

III sammad. ELi andmesuveräänsuse kaitsmine strateegilise rahvusvahelise andmepoliitika kaudu

Andmesuveräänsus on ELi digituleviku seisukohast keskne tegur. See tähendab, et EL peab säilitama kontrolli selle üle, kuidas andmetele juurde pääsetakse ning kuidas neid nii liidu territooriumil kui ka välismaal kasutatakse ja kaitstakse. Suveräänsus eeldab avatust usaldusväärsetele partneritele, sealhulgas piiriülest andmevahetust, kuid seda õiglastel ja turvalistel tingimustel, mis on kooskõlas ELi väärtuste ja huvidega. Olukord, kus välisosalejatel on takistamatu juurdepääs ELi turule, samas kui Euroopa ettevõtjad seisavad välismaal silmitsi põhjendamatute tõketega, ei tohi kesta.

Suveräänsuse kaitsmine tähendab ka ELi kerksuse kaitsmist. Küberründed, tehnoloogialekked, jälgimine ja sunnitud sõltuvus seavad kriitilise tähtsusega andmed ohtu. EL peab tagama

³⁶ [Can the European Health Data Space enable better procurement? – Big Buyers are investigating | Avaliku sektori hankijad](#)

tundlike andmestike kättesaadavuse, tervikluse ja turvalisuse, vältides nende väär- või ärakasutamist, eelkõige väljaspool ELi asuvate osalejate poolt.

Selleks järgib komisjon strateegiat, milles on ühendatud avatus ja tugevus ning mille eesmärk on muuta andmetele juurdepääsu ja piiriülese edastamise õiglasel tingimused digikaubanduse tugisambaks, kaitsta selgete kaitsemeetmete abil tundlikke ELi isikustamata andmeid ning süvendada koostööd usaldusväärsete partneritega. Samuti tegutsetakse selle nimel, et kujundada välja ülemaailmsed juhtimismudelid, milles võetakse arvesse ELi huve ja väärtusi ning välditakse killustumist konkureerivatesse valdkondadesse. See strateegia täiendab ELi andmekaitsealases õigustikus välja töötatud pikaajalist lähenemisviisi turvalistele isikuandmete voogudele.

*75% sidusrühmade
käsitleluses osalejatest oli
seisukohal, et EL peab
rakendama isikustamata
andmete rahvusvaheliste
voogude suhtes jõulisemat
lähenemisviisi.*

Kuigi EL on loonud tugeva õigusraamistiku ja edendanud rahvusvahelisel tasandil usaldusväärset andmete vaba liikumist, ähvardavad uued põhjendamatud andmete lokaliseerimise nõuded, ekspordikontroll ja välismaal kohaldatavad diskrimineerivad normid suveräänsust õõnestada. Seepärast kavatses komisjon tegutseda jõulisemalt, et kaitsta ELi huve ja regulatiivset autonoomiat, võttes juhul, kui avatust kuritarvitatakse või haavatavusi kasutatakse relvana, proportsionaalseid meetmeid.

i. Õiglasel piiriülel andmevood ja ELi tundlike isikustamata andmete kaitse meetmed

Komisjon lõimib õiglasel tingimused ja tõhusa kontrolli piiriüleste andmevoogude üle rahvusvahelisse digikaubandusse. Struktureeritud aruteludes, näiteks ELi digipartnerluste ja -dialoogide raames, käsitletakse tasakaalustamatust olukorras, kus ELi andmed liiguvad välismaale ilma piisavate kaitsemeetmeteta.

Kui probleemid püsivad, võtab komisjon objektiivsete kriteeriumide alusel proportsionaalseid meetmeid, pidades seejuures täiel määral kinni liidu rahvusvahelistest kohustustest. Komisjon avaldab 2026. aasta teises kvartalis suunised, kuidas hinnata ELi üksuste kohtlemist kolmandate riikide poolt, ja töötab 2026. aasta esimeses kvartalis välja andmelekkevastase meetmepaketi, mille abil käsitleda lokaliseerimisnõudeid, turult väljatõrjumist, ebapiisavaid kaitsemeetmeid või mis tahes muud põhjendamatut kohtlemist. Selle meetmepaketi aluseks või inspiratsiooniks võivad vastavalt asjaoludele olla sellised vahendid nagu kaubanduseeskirjade täitmise tagamise määrus,³⁷ survestamisvastane õigusakt³⁸ ja majandusjulgeoleku kaalutlused ning selle fookuses on tehnoloogia ja parimad tavad, mis aitavad tugevdada ELi kerksust. Kui

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määrus (EL) nr 654/2014, milles käsitletakse liidu õiguste rakendamist rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade kohaldamisel ja jõustamisel ning millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 3286/94 (ELT L 189, 27.6.2014, lk 50–58).

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. novembri 2023. aasta määrus (EL) 2023/2675, mis käsitleb liidu ja selle liikmesriikide kaitset kolmandatest riikidest tuleneva majandusliku survestamise eest (survestamisvastane õigusakt) (ELT L 322, 27.11.2023).

struktuursete moonutuste või püsivate diskrimineerivate tavade probleemiga ei tegeleta, kaalub komisjon vajaduse korral lisameetmeid, et tagada andmetele juurdepääsuks ja nende kasutamiseks õiglasel tingimused.

Komisjon kavatses ka paremini kaitsta ELi tundlikke isikustamata andmeid, täiendades isikuandmete kaitset, mis on tagatud isikuandmete kaitse üldmääruse ja kaitse piisavuse otsustega. Koostöös sidusrühmadega ja põhjalike riskihindamiste tulemusi arvestades võtab komisjon 2026. aasta kolmandaks kvartaliks vastu esimese sihipäraste meetmete paketi.

ii. ELi andmete jagamise ökosüsteemide sidumine sarnaselt meelesstatud kolmandate riikide ökosüsteemidega

ELi andmekaitse, küberturvalisuse, täitmise tagamise ja õiguskaitselise õigusraamistik on välismaiste andmevaldajate jaoks usaldusväärne alus. Komisjon edendab turvalisi, ühtseid ja koostalitlusvõimelisi ühendusi ELi ja sarnaselt meelesstatud partnerite andmeökosüsteemide vahel, et meelitada ELi rohkem andmevooge.

Kavandatud meetmete hulgas on i) tugiteenused ja -taristu, nagu ühtsed Euroopa andmeruumid, mis võimaldada sujuvat piiriülest jagamist; ii) selliste vahendite nagu lepingu tüüptingimuste pakkumine, et aidata ettevõtjatel tagada seaduslik teabevahetus, ning iii) piiriülese andmete jagamisega seotud kohustuste lõimimine kahe- ja mõnepoolsetesse rahvusvahelistesse lepingutesse.

Läheneda ja koostalitlusvõime tugevdamiseks populariseerib komisjon Euroopa usaldusväärsete andmete raamistikku rahvusvahelistes dialoogides ja digipartnerluse võrgustikus. Samuti uurib komisjon võimalust luua usaldusmargis, mille võib siduda andmeruumide suutvusküpsuse mudeliga – standardraamistik, millega hinnata andmeruumi algatuste suutlikkust –, et toetada koostööd muude riikide valitsuste ja ettevõtjatega.

iii. ELi positsiooni tugevdamine ülemaailmses andmehalduses

Ülemaailmset andmehalduskeskkonda killustavad konkureerivad mudelid. Komisjon kavatses ELi lähenemisviise rahvusvahelisel tasandil rohkem propageerida, eelkõige loomisel olevates raamistikutes, ning tugevdada koalitsioone sarnaselt meelesstatud partneritega.

Komisjon ja Euroopa välisteenistus süvendavad ja ühendavad kooskõlas rahvusvahelise digistrateegiaga³⁹ 2026. aastaks andmehalduse digipartnerlusi, kooskõlastades oma tegevust partneritega, kellel on samad eesmärgid, ning arendavad edasi digikaubanduslepinguid ja traditsiooniliste kaubanduslepingute digipeatükke. EL jätkab aktiivset osalemist rahvusvahelistel foorumitel, nagu G7, G20, OECD ja ÜRO, kasutades selliseid vahendeid nagu OECD deklaratsioon valitsuse juurdepääsu kohta isikuandmetele.

Erilist tähelepanu pööratakse ELi lähenemisviiside edendamisele ja vastastikku kasulikule koostööle kandidaatriikide, potentsiaalsete kandidaatriikide ja lähinaabritega. Samuti teeb EL

³⁹ Euroopa Komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ühisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Euroopa Liidu rahvusvaheline digistrateegia“, JOIN(2025) 140 final, Brüssel, 5. juuni 2025.

partneritega koostööd selleks, et uurida võimalust luua valitud väärtuslike avalike andmete (nt kultuuripärand) jaoks jagatud platvorm ning saavutada usaldusväärsed kokkulepped tundlike andmevoogude, valitsuse juurdepääsu ja valdkondlike normide küsimustes.

Juhtalgatused

- Anda välja suunised, kuidas hinnata ELi andmete õiglast kohtlemist välismaal (2026. aasta II kvartal)
- Luua töövahendid andmete põhjendamatu lokaliseerimise, turult väljatõrjumise, nõrkade kaitsemeetmete ja andmelekke vastu võitlemiseks (2026. aasta II kvartal) ning võtta vastu meetmed tundlike isikustamata andmete kaitsmiseks (2026. aasta III kvartal)

5. Andmeliidu strateegia: tehisintellekti arendamiseks andmete kättesaadavaks tegemine

Selleks et tagada tehisintellekti ajastul konkurentsivõime, nihutatakse andmeliidu strateegias rõhuasetus reeglite kehtestamiselt tulemuste saavutamisele. Strateegias hakatakse käsitlema andmete nappuse, regulatiivse keerukuse ja ülemaailmse konkurentsi küsimusi, tuginedes alates 2020. aastast kehtinud alustele.

Euroopa Andmeinnovatsiooninõukogu jääb keskseks juhtimisfoorumiks ja seda hakatakse kasutama liikmesriikide ja sektoriga põhjalikumate tehniliste arutelude ja strateegilise dialoogi pidamiseks. Tehisintellekti kasutamise liidust saab peamine valdkondliku tagasiside kanal ning see tagab, et rakendamist kujundavad ettevõtjad, teadlased ja avaliku sektori osalejad. Tehisintellekti vaatluskeskuses jälgitakse esilekerkivaid suundumusi ja võetakse neid arvesse tegevuspõhimõtete väljatöötamisel.

Sihipäraste meetmetega suurendatakse kvaliteetsete andmete mahtu, lihtsustatakse regulatiivset keskkonda ja tugevdatakse ELi rolli ülemaailmsetes andmevoogudes. VKEde ja novaatorite jaoks tähendab see, et nõuete täitmine muutub odavamaks, juurdepääs andmetele lihtsamaks ja rahvusvaheline keskkond soodsamaks.

Ära saab teha ainult mõõdetavaid asju. Seepärast on komisjon välja kuulutanud ühtse turu tegevuskava, et protsesse kiirendada. Tegevuskava koostamisel võib vastavalt vajadusele andmeliidu strateegiat arvesse võtta, et aidata poliitikakujundajatel ja sektoril, eelkõige VKEdel, kõrvaldada tõkkeid ja viia lõpule ühtse andmeturu väljakujundamine.

Andmeliidu strateegia ja tehisintellekti kasutamise strateegiaga tagatakse, et ELi andmevarad toetavad otseselt tehisintellekti arendamist ja kasutuselevõttu kõigis sektorites.

Pikaajaline visioon on selge: suveräänne Euroopa andmemajandus, kus andmeid liigutatakse turvaliselt ja vastutustundlikult ning mis aitab arendada tehisintellekti, edendada innovatsiooni ja tugevdada konkurentsivõimet.